

Tvåspråkiga barn i förskolan

**Pedagogers arbetssätt kring språkutveckling i en
mångkulturell förskola**

Pedagogiskt arbete

Leyla Tayoob

2016-FÖRSK-K196

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Förskolläraryrket

Svensk titel: Tvåspråkiga barn i förskolan - Pedagogers arbetssätt kring språkutveckling i en mångkulturell förskola

Engelsk titel: Bilingual children in preschool

Utgivningsår: 2017

Författare: Leyla Tayoob

Handledare: Anita Eriksson

Examinator: Richard Baldwin

Nyckelord: Språkutveckling, tvåspråkiga, modersmål, miljö, samspel, fria leken, förskolan

Sammanfattning

Syftet med denna studie var att genom en kvalitativ metod få en uppfattning om hur förskollärare arbetar för att stimulera och utveckla språket hos tvåspråkiga barn med ett annat modersmål än svenska i förskolan. Idag möter vi många barn med utländsk bakgrund inom förskolan som har begränsade kunskaper i det svenska språket. Enligt forskning är språket en länk mellan människan och samhället och är nödvändigt för barns utveckling. Då förskolan har en avgörande roll i barns språkutveckling har jag valt att studera detta område närmre för att få djupare kunskap som blivande förskollärare. Studien utgjordes av intervjuer med tre förskollärare i två mångkulturella förskolor i Västsverige. De fick möjlighet att berätta om sin uppfattning gällande tvåspråkiga barns språkutveckling. Respondenterna ansåg att barn var olika som individer och hade olika inlärningsmetoder. De arbetade mycket utifrån barnets intresse och ansåg att det är viktigt att ta till vara barnets nyfikenhet för att stimulera barnets språkutveckling.

Pedagogerna använde sig av olika konkreta material för att främja barnens språkutveckling och ansåg att barn i smågrupper fick större möjlighet att komma till tals. För att hjälpa barnen att lättare förstå det svenska språket arbetade också pedagogerna med sagor, högläsning, sång, musik, rim och ramsor, språkpåsar, bilder, lek, kroppsspråk, olika teman m.m. De ansåg att leken var ett bra verktyg för kommunikation och språkinläring och att de tvåspråkiga barnen utvecklade sitt språk genom den fria leken. Pedagogerna tyckte att modersmålet var betydelsefullt för andraspråksinläring och betonade att föräldrarna hade ett stort ansvar för att lära sitt barn modersmålet. De menade att föräldrarna hade en avgörande roll för barnets språkutveckling. Pedagogerna uppmuntrade barnen att prata sitt modersmål även på förskolan och tyckte att barn som kunde sitt modersmål blev mer trygga i sin identitet. De tyckte att det var bra om pedagoger som talade barnets språk fanns på förskolan för att barnet både kände sig tryggare och fick höra fler ord och begrepp på sitt modersmål.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	2
SYFTE	3
Frågeställningar	3
Relevanta begrepp	3
BAKGRUND OCH TIDIGARE FORSKNING	4
Vygotskijs sociokulturella teori	4
Barns språkutveckling i ett sociokulturellt perspektiv	4
Pedagogens arbetssätt för barns språkutveckling	5
Hjälpmedel för barnens språkutveckling	6
Sagor och högläsning.....	6
Sång och musik.....	6
Språkutveckling genom samtal	7
Språkutveckling genom lek.....	7
TRAS- ett verktyg för språkutveckling	8
Verbal språkutveckling genom kroppsspråk	8
Modersmål och identitet.....	9
Miljöns betydelse för tvåspråkiga barns språkutveckling	10
Föräldrarnas betydelse för språkutveckling.....	10
METOD	12
Metodval.....	12
Urval	12
Genomförande.....	12
Reliabilitet och validitet	13
Etiska övervägande	13
Materialanalys	13
RESULTAT	15
Presentation av förskolor och respondenter	15
På vilket sätt arbetar pedagogerna för att stimulera och utveckla tvåspråkiga barns språkutveckling?	15
Modersmål som en grund för andraspråksinlärning	17
Miljöns betydelse för tvåspråkiga barns språkutveckling	18

Förskollärarnas bemötande	19
Att ordna en miljö för att möjliggöra kommunikation	19
Att ordna en miljö för språkstimulering med hjälp av konkret material	20
Sammanfattning av resultat	20
Pedagogernas arbetssätt för att utveckla språket hos tvåspråkiga barn	20
Modersmålets betydelse för språkutveckling	21
Miljöns betydelse för språkutveckling hos tvåspråkiga barn	21
DISKUSSION	22
Resultatdiskussion	22
Pedagogernas arbetssätt för tvåspråkiga barns språkutveckling	22
Modersmålets betydelse för andraspråksinlärning	22
Miljöns betydelse för tvåspråkiga barns språkutveckling	23
Metoddiskussion	24
Didaktisk reflektion	25
Förslag till vidare forskning	25

Förord

Att skriva denna uppsats har varit en mycket bra erfarenhet som har givit mig kunskap inom området jag studerade. Jag skulle först och främst vilja tacka alla pedagoger som tog emot mig med ett varm välkomnande i sin verksamhet. Det fanns mycket hjälp att få och ni gav mig tips och idéer, det var till bra hjälp för att kunna skriva uppsatsen. Utan era tips och idéer hade jag inte haft lika mycket material att använda mig av. Jag vill även tacka min handledare Anita Eriksson som har funnits där för mig och hjälpt mig under studiens gång och givit mig bra ledning och råd.

INLEDNING

Inleder med att beskriva en situation där en modersmålspedagog kunde vägleda två barn. Två barn leker med en leksaksbil då ett av barnen tar den ifrån det andra barnet för att leka med den själv. Det andra barnet säger då ”lägg av!” Varpå det första barnet släpper bilen, blir ledset och börjar gråta. Modersmålspedagogen, som var närvarande och såg hela situationen, frågar varför barnet gråter och får då till svar att det andra barnet sagt ”gav”, vilket är en svordom på barnets modersmål. Pedagogen berättar då att lägg av betyder sluta på svenska.

Calderon (2004, ss. 8–13) skriver att Sverige är ett mångkulturellt land och nästan vart fjärde barn som växer upp i Sverige har sitt ursprung i andra delar av världen. Förskolans verksamhet blir mer och mer mångkulturell och antalet barn med annat modersmål än svenska ökar. Hon konstaterar att när dessa barn börjar på förskolan, blir det ofta deras första kontakt med det svenska språket. Språket är en nyckel för lärande för alla individer, därför är det viktigt att tvåspråkiga barn får möjligheter att utveckla sina språk. Detta kan i sin tur även hjälpa barnen att behärska de vardagliga situationerna i förskolan. Det står i läroplanen att: ”Förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål” (Lpfö98, rev.10, s. 7).

Förskolan ska ge barnen möjlighet att utveckla sin sociala och tankemässiga kompetens. Calderon (2004, s. 14) hävdar att: ”Det är viktigt att stimulera barnen att använda sina språk. Eftersom språk, identitet och lärande är så tätt sammanlänkande, måste vi ge barnen, som har ett annat modersmål än svenska, möjligheter att utveckla sina språk.” Enligt läroplanen ska förskolan ”lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta till vara barnets nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen” (Lpfö 98, rev.10, s.7). Calderon (2004) anser att flerspråkiga barn som behärskar modersmålet är trygga i sin identitet och har större möjligheter och bättre förutsättningar för att erövra ytterligare ett språk. ”Förskolan blir en kulturell mötesplats och har en viktig uppgift att ta tillvara de kulturella mervärdena och utveckla flerspråkigheten” (Calderon, 2004, s.14).

Jag har valt att skriva min kandidatuppsats om tvåspråkiga barns språkutveckling. Anledningen till valet av område är att jag under den verksamhetsförlagda praktiska delen av utbildningen (VFU) har observerat att en stor del av barngrupperna i förskolans verksamhet bestod av två- eller flerspråkiga barn. Jag har också uppmärksammat att flerspråkiga barn får större möjligheter att lära sig svenska språket om de har möjlighet till lek och samspel med svensktalande barn. Det var vanligt förekommande att flera barn hade svårigheter med det svenska språket, de hade svårigheter med att kommunicera och samtala med andra. Det står i läroplan för förskolan (Lpfö 98, rev.10, s.7) att språk och lärande hänger oupplösligt samman liksom språk och identitetsutveckling. Forskningen visar att språk är en nyckel till barns lärande och utveckling och språkinläring ger det bästa resultatet, om barnet börja lära sig språket i tidig ålder (Lindö 2009). Därför har förskolan en viktig roll att stödja flerspråkiga barn att lära sig både svenska och modersmålet. Detta innebär att jag som blivande förskollärare måste ha kunskap för att främja och utveckla språket hos dessa barn, vilket ledde mig till att vilja fördjupa mig i detta ämne. Av denna anledning är det viktigt att studera hur förskollärare på mångkulturella förskolor arbetar med språkutveckling hos flerspråkiga barn. Jag hoppas att denna studie ska ge mig nya kunskaper och förståelse kring hur man på ett bra sätt bör arbeta för att utveckla språket hos flerspråkiga barn men hoppas även att studiens resultat kan väcka tankar och idéer hos förskolepersonalen på detta område.

SYFTE

Syftet med studien är att undersöka hur förskollärare arbetar konkret med att stimulera och utveckla språket hos tvåspråkiga barn med ett annat modersmål än svenska i förskolan.

Frågeställningar

1. På vilket sätt arbetar pedagogerna för att stimulera och utveckla tvåspråkiga barns språkutveckling?
2. Hur beskriver pedagogerna modersmålets betydelse för tvåspråkiga barns språkutveckling?
Hur kan den sociala och materiella miljön påverka tvåspråkiga barns språkutveckling?

Relevanta begrepp

I en studie förekommer en mängd begrepp som kan tolkas på flera sätt, därför följer en förklaring av hur några begrepp används i studien. Följande begrepp har en central roll i studien: Modersmål, tvåspråkighet, språkutveckling och pedagog.

Modersmål; Modersmål är individens första språk och är kopplat till känslor och tidiga upplevelser som barnet lär sig från sina föräldrar (Svensson 2009, s. 190).

Tvåspråkighet; Begreppet innebär att man talar både på sitt modersmål och på ett annat språk som man lär sig i det samhället man lever i (Ladberg 2003, s. 7). I studien definieras flerspråkiga även som tvåspråkiga.

Språkutveckling; Egidius (2006, s. 169) beskriver det som en ”ökad språklig förmåga hos barn.”

Pedagog; Begreppet används synonymt med förskollärare.

BAKGRUND OCH TIDIGARE FORSKNING

I detta kapitel redovisas teori och forskning som ligger till grund för studien. Det finns olika teorier som handlar om tvåspråkiga barns språkutveckling. I mitt arbete kommer jag att inrikta mig på Vygotskijs sociokulturella teori. Teorin bygger på att språkutveckling och lärande sker i samspel med omgivningen och den kulturella gemenskapen barnet befinner sig i (Strandberg, 2006, s. 11). Detta gör att Vygotskijs sociokulturella teorier är passande för denna undersökning, som fokuserar på lärarrollen och dess betydelse för barns språkutveckling.

Vygotskijs sociokulturella teori

Den ryske psykologen Lev S. Vygotskij (1896–1934) betonar i sin sociokulturella teori, att tillgång till andra människor är det som all utveckling snurrar kring. Vygotskij hävdar att ”barnet lär sig att behärska och förstå omgivningen genom samspel med mer erfarna personer som hjälper barnet att lägga en innebörd i ord” (Svensson 1998, s. 38). Vygotskij återkommer hela tiden till det han kallar ”utvecklingens allmänna lag”, och det innebär att all utveckling sker två gånger, först på en social nivå och sedan på en individuell nivå. Med detta menar han att man lär sig först genom socialt samspel och relationer med andra människor och sedan genom ett inre tankearbete vid utförande av aktiviteten. Han menar vidare att det är genom det sociala samspelet och samarbetet, främst genom språk, som det skapas bidrag till individens lärande (Strandberg 2006, s. 27).

Barns språkutveckling i ett sociokulturellt perspektiv

Vygotskijs utgångspunkter för barns språkutveckling går ut på att barnet redan från födelsen brukar språket genom att använda ansiktsuttryck för att kommunicera med omvärlden (Lindö 2009, s. 34). Enligt Vygotskijs sociokulturella teorier, är barnets språkutveckling beroende av den kognitiva utvecklingen. Han förklarar att tanken och språket är nära förknippade med varandra och att språkutveckling är den grundläggande orsaken till hela barnets utveckling. Vygotskij anser att de erfarenheter barnet gör under det första levnadsåret genom olika sinnen och genom rörelser ligger till grund för den kognitiva utvecklingen. ”Genom att barnet successivt sammanfogar alla upplevelser utvecklas tänkandet. Den kognitiva utvecklingen leder så småningom till språklig utveckling och till ett språkligt samspel” (Svensson 1998, s. 30). Han hävdar att språket och tänkandet är åtskilda hos det lilla barnet, men språket kommer att utveckla tänkandet när barnet har nått en viss språklig nivå. Människor tänker verbalt, med detta menar Vygotskij att individen talar till sig själv genom sina tankar. Genom tänkandet formar vi vårt inre beteende, detta sker i samband med att vi anpassar vårt beteende gentemot andra. På så vis har våra tankar en social karaktär och personligheten formas genom den sociala samvaron med andra.

Han betraktar tänkandet som ett inre samtal och menar att barnens eget tänkande samt samspelet mellan vuxna och barn, och mellan barn och barn i olika aktiviteter leder till lärande och språkutveckling (Svensson 1998, ss. 31–32). Vygotskijs utgångspunkter för lärande och utveckling är att det är genom människans yttre aktiviteter tillsammans med andra som det skapas kunskaper för inre processer. Han menar att barnet erövrar nya kunskaper genom samtal och med stöd av hjälpmedel, i specifika kulturella miljöer. Enligt Vygotskijs teori gäller det att ”barnet måste få mängder av tillfällen att umgås med vuxna och barn i olika

åldrar för att samtala och samspela med dem.” Han menar att språket är en social produkt som påverkar barnets sociala funktioner. Utan den sociala kommunikationen kan inte någon språklig utveckling eller utveckling av tankeförmåga ske. Barnens sociala kompetens utvecklas genom kommunikation med andra människor (Strandberg 2006, ss. 10–12).

Vygotskij anser att språket utvecklas i samspel med den sociala och materiella miljön. Han lyfter fram den sociala omgivningens betydelse för barnets mentala utveckling och betonar att en stimulerande miljö som erbjuder barnet utmaningar och individens aktiviteter är utgångspunkter för utveckling (Svensson 1998, s. 29). Vygotskij kallar barnets omgivning ”tillgång till utveckling” och anser att det är miljön som utformar barns lärande. Han menar att det är i omgivningen som barn lär sig genom aktiviteter (Svensson 98, s. 27). Miljön och omgivningen har stor betydelse för barns språkutveckling och han menar att inre motivation hos barnet hänger ihop med de motiv som finns i barnens aktiviteter (Strandberg 2006, s.32). Vygotskij hävdar att rummet kan vara förmedlare av kunskaper och erfarenheter. I rummet har barnen både tillgång till interaktion och samtal med andra människor samt möjligheter till sitt inre tankearbete.

Pedagogens arbetssätt för barns språkutveckling

Pedagoger kan använda sig av olika metoder då man arbetar med flerspråkiga barn och dess språkutveckling. Båda Benckert m.fl. (2008) och Calderon (2008) påpekar att det är pedagogernas uppgift att ta vara på barnets förmågor och tidigare erfarenheter och skapar möjligheter för dem att skaffa nya kunskaper. För att språket ska utvecklas måste barnen få prata också, det räcker inte för dem att bara lyssna. Benckert m.fl. (2008) menar att ”barn måste omges av ett rikt och nyanserat språk, de behöver höra många olika begrepp och samtal i olika situationer och få möjlighet att själva formulera sina tankar, önskningar och behov” (Benckert m.fl. 2008, s. 97). Calderon (2008, ss. 38–39) beskriver hur olika arbetssätt främjar barnens språkutveckling uppdelat i fyra olika moment; lyssna och prata, leta och fantisera, läsa och berätta samt observera och dokumentera. Hon anser att barnets förståelse har stor betydelse för språkstimulering och genom samtalet utgår man från barnens tankar, därför är det viktigt att pedagoger skapar meningsfulla samtal för att anpassa sig till barnets intresse och erfarenheter.

Både Calderon (2008) och Svensson (2012) anser att för de flerspråkiga barnen på förskolan är det viktigt att de får tillgång till språket på så många olika sätt som möjligt, både genom aktiviteter men även i den fria leken. Svensson (2012) menar att ”Barn som inte själva tar initiativ till att utforska språket behöver förskollärare som kan välja aktiviteter som stimulerar deras nyfikenhet på språk de möter” (Svensson 2012, s. 31). Strandberg (2006, s. 148) hävdar att i pedagogernas arbete med mål och kriterier kan det sociokulturella perspektivet stödja målbildsarbetet genom att vidga det med hjälp av Vygotskijs fyra aspekter: rum, interaktioner, verktyg och kreativitet. Strandberg (2006) menar att om hänsyn tas till de fyra viktiga aspekterna kan det bli lättare för pedagogerna att fokusera på de kriterier som kan vara aktuella just för en barngrupp. Vygotskij tydliggör att det som är viktigt är tillgången barnen har till det som finns i rummet och inte vad som finns i respektive rum (Strandberg 2006, ss. 26–28). Människor kan inte bara nyttja hjälpmedel och relationer för lärandet, utan det är de kreativa aktiviteterna som går över givna gränser som leder oss till lärande och utveckling (Strandberg 2006, s. 12). Vygotskij förklarar att lärandet utvecklas när barnet får hålla sig kreativt till sin miljö och delta i förändringar av den givna kulturen (Strandberg 2006, s. 35). Ladberg (2003, ss. 146–147) beskriver tre pedagogiska hörnstenar som pedagogen i förskolan kan använda sig av för att utveckla språket hos flerspråkiga barn: att skapa en atmosfär för

språk, organisation för språk och inflöde av språk. En organisation för språk är oerhört viktigt för barnets språkutveckling. Hon menar att verksamheten behöver organisera så att den ger barnen bästa möjlighet att använda sina språk. Det gäller att organisera tiden, rummet för språkstimulans, uppdelningen av barnen i lämpliga grupper och lekmaterialen som ger barnen mer möjlighet att utveckla språket.

Hjälpmedel för barnens språkutveckling

Här nedan kommer några hjälpmedel beskrivas som används i förskolan. Dessa används för att stödja och stimulera språket hos flerspråkiga barn, bland annat genom sagor och högläsning, sång och musik, samtal, lek och TRAS.

Sagor och högläsning

Benckert m.fl. (2008) hävdar att ”i förskolans dagliga verksamhet är sagoläsning och berättande en viktig del i det språkutvecklande arbetet. Sagor främjar ordförråd, utökar förmågan till empati, stimulerar fantasin och tillåter barnet att skapa identifikationsobjekt” (Benckert m.fl. 2008, s. 149). Även Ladberg (2003, s. 157) hävdar att högläsning ökar det flerspråkiga barnets förmåga att använda sitt nya språk i vardagliga situationer. Både Ladberg (2003) och Calderon (2004) anser att det är bra för barns språkutveckling att dela in barnen i smågrupper vid sagoläsning. Författarna menar att man kan få hjälp av sagor för språkutveckling och hjälpa barnen att förstå en saga genom att samtala om bilderna i boken eller använda annat material som förekommer i sagan. Enligt Vygotskij (Strandberg 2006, s. 164) är sagor utmärkta aktiviteter för att öva tankeförmågan, eftersom sagor består av fantasier, som tillåter barn att förstå sammanhang genom att gå in i sagofigurens roller och dessutom skapar sagor leksituationer där tänkande och regler utvecklas.

Ladberg (2003, s. 182) pekar på att i många kulturer har barnen inte erfarenheter av läsandets glädje och inte samma motivation och sug efter läsning som barn i Sverige, eftersom i deras kulturer brukar man berätta för sina barn istället för att läsa. Svensson (1998, s. 139) refererar till Ninio & Bruner (1978) som anser att bokläsning är effektivt för språkutveckling och påverkar ordförrådet väldigt positivt. Genom högläsning får barnen en uppfattning om vad läsning är och hur berättelser byggs upp. Dessutom upplever barnen språket på ett annat sätt, då det inte är kopplat till en given situation. Hon tar även upp Snow & Ninio (1986) som påstår att barn brukar relatera bokens innehåll till sitt eget liv. De anser att böcker kan ge något intressant, eftersom de lär sig att boken kan visa mer än vad som finns i deras omgivning. Svensson betonar att det som är viktigt är det sätt man läser på och inte hur mycket man läser. Hon menar att det är viktigt att man läser med intresse samt talar om berättelsens innehåll.

Sång och musik

Musik, sånger och ramsor kan vara till en hjälp att lättare minnas nya ord eller hela meningar (Calderon 2004, s. 50). Benckert m.fl. (2008) betonar att ”om sång, dans och dramatisering ska bli betydelsefullt i barnets språkutveckling krävs ett medvetet arbete så att texternas innehåll förtydligas, eftersom sånger, rim och ramsor innehåller många ord och begrepp som är okända för barnet” (Benckert m.fl. 2008, s. 28). Både Calderon (2004, s.50) och Ladberg (2003, s. 65) hävdar att arbeta med sång, musik, rim och ramsor samt rörelsesånger är ett effektivt sätt att utveckla språk bland yngre barn med annat modersmål än svenska. Sånger och rörelselekar kan användas ofta och inte bara vid bestämda aktiviteter under dagen.

Ladberg pekar på att barnen leker med språket under förskoleåldern. De rimmar, sjunger, och vänder på ord. De älskar rim och ramsor. Genom rim och ramsor leker barnen med orden samtidigt som de får en lustfylld upplevelse. Detta kan stimulera de tvåspråkiga barnens språkutveckling och hjälpa dem att så småningom bli bekanta med språkets ljud och uppbyggnad (Ladberg 2003, ss. 65,153). Även Jederlund (2011, s. 65) hävdar att barnen i förskoleåldern genom musik får utveckla fonologisk medvetenhet, vilket leder till framsteg i läs- och skrivförmågan. Han anser att detta är en bra grund för språkutvecklingen, för att sångtexter stannar kvar i minnet, samtidigt som man får lära sig intonation och uttal, vilket är speciellt viktigt för barn med annat modersmål än svenska (Jederlund 2011, ss. 160–161).

Språkutveckling genom samtal

Både Svensson (2012) och Calderon (2004) anser att för de flerspråkiga barnen är det viktigt att utnyttja dagens alla situationer för språkutveckling. Svensson (2012, s. 31) menar att när de flerspråkiga barnen påbörjar ett samtal behöver de få stöd av pedagogen som uppmuntrar dem, fyller i och tillrättalägger språket så det passar barnens utvecklingsnivå. Calderon (2004, ss. 37, 39–40) betonar att för att en situation ska vara språkstimulerande bör pedagogerna vara medvetna om hur de gör och vad de säger. Hon menar att små samtal gör att barnen börja förstå olika begrepp, därför bör pedagogen vara lyhörd och låta barnet tala. Både Calderon (2004) och Ladberg (2003) anser att under samlingen begränsas barnens möjlighet till att delta i samtalet, eftersom pedagogen ofta då vill informera eller lära barnen något. Då missar de att ge de flerspråkiga barnen den stimulans som de behöver för att få tilltro till sin egen förmåga och lust att söka efter kunskap. Ladberg (2003, s. 37) påstår att samtalet utvecklar språket, eftersom det innehåller både utflöde och inflöde i samma situation. Detta innebär att när barnet själv producerar språk får det möjlighet att genom samtal uttrycka sina tankar. Öhman (1996, s.183) menar att genom samtalet får en tanke som behöver uttalas högt näring att utvecklas, vilket gör att barnen också utvecklar sin självkänedom. Dessutom menar hon att samtal i barngruppen leder till att barnen lär sig att alla får säga sitt och att respektera att andra tycker olika.

Språkutveckling genom lek

Calderon (2004, s. 38) betonar vikten av att pedagoger följer de flerspråkiga barnens språkutveckling i perioder för att hitta nya metoder till att främja och förbättra barnens kunskaper. Hon anser att det är viktigt att de tvåspråkiga barnen på förskolan får möjligheter att utveckla språket både genom planerade aktiviteter men även i den fria leken. Författaren menar vidare att det även är viktigt att pedagoger aktivt och medvetet deltar i barnens samtal och hjälper dem att sätta ord på vad de vill säga. På så sätt kan barnen lära sig nya ord och begrepp och vidareutveckla sitt nya språk. I läroplanen för förskola (Lpfö98, rev.10, s. 6) står bland annat att leken är viktigt för barns utveckling och lärande och att pedagogen har ansvar för att med ett medvetet bruk av leken främja varje barns utveckling och lärande.

Båda Benckert m.fl. (2008, s. 104) och Grandberg (2004, ss. 48, 52) betonar att leken är lärande och genom den erövrar barnen kunskaper. Grandberg (2004) betonar att det är viktigt att pedagogerna medvetet använder leken som ett pedagogiskt verktyg för flerspråkiga barns utveckling. Den lustfyllda leken utvecklar barns abstrakta tänkande, språk och sociala kompetens. Språket utvecklas under leken, det gäller både kroppsspråk och verbalt språk. Under leken har barnen en ständig dialog med varandra genom bland annat gester, joller och så småningom enstaka ord som blir allt fler. Små barns sociala samspel och samförstånd leder dem till vidare språklig utforskning under leken. Enligt Grandberg (2004, s. 85) är det betydelsefullt att som pedagog hela tiden vara öppen för lek och medverka i leken på barnets

villkor. Med detta menar hon att pedagogerna ska leka tillsammans med barnen, kunna gå in i lekens värld och dela lekupplevelse med barnet.

Benckert m.fl. (2008) och även Ladberg (2003) hävdar att leken är ett betydelsefullt moment för barnets språk och lekspråket betyder mycket för den fortsatta språkutvecklingen hos flerspråkiga barn. Benckert m.fl. (2008) menar att ”när barn leker behöver de uttrycka sig så att andra förstår deras upplevelser, känslor och åsikter” (Benckert m.fl. 2008, s. 104). Ladberg (2003, s. 68) hävdar att leken utvecklar barnets språk vid den sociala samvaron och samspelet med andra. Hon menar att i leken brukar barnen både prata och lyssna på vad de andra berättar. På detta sätt utvecklas barnets ordförråd och pragmatiska kompetens. Strandberg (2006, ss. 48,67) menar att enligt Vygotskij teori om lek är det genom det språkliga samspelet som barnet får kontakt med sin omgivning och förvärvar det sociala verktyg vi kallar språk. Leken kräver kommunikation och det är genom det naturliga samspelet barnet kommer i kontakt med det som går att veta vilket i sin tur leder till utveckling av språket. Leken ger barnen möjligheter att undersöka roller, regler och meningar och verktyg. Lillemyr (2002, s. 136) lyfter fram Piagets tankar om att barnet både genom lek och imitation får förmåga att använda symboler och symbolfunktioner. På så sätt får barnet en ökad förståelse för symboler i sin omgivning vilket leder till språkutveckling och begreppsutveckling.

TRAS- ett verktyg för språkutveckling

TRAS står för tidigt registrering av språkutveckling som är ett observationsmaterial och ett verktyg för språkutveckling. Materialet är bl.a. en handbok som ger pedagoger en tydlig vägledning för att kunna hjälpa barn kring läs- och skrivsvårigheter. TRAS vänder sig till barn mellan två och fem år och används för att utvärdera verksamheten och upptäcka eventuella brister. För de barn som är uppenbart sena är det också viktigt att tidigt kunna se var man kan gå in och stötta språkutvecklingen (Frost, 2009 m.fl. ss. 9,18). Misund m.fl. (2014, s.7) menar att genom TRAS får pedagoger kunskap om viktiga områden som är knutna till språket i förskoleåldern. Han anser att TRAS- tipset presenterar olika sätt att använda materialet och ger pedagogen olika förslag på hur man kan anpassa aktiviteter för att stärka och stimulera barns språkutveckling. Heister Trygg (2005, ss.16–17) beskriver olika grafiska och visuella hjälpmedel för barns kommunikationsutveckling. Han förklarar att AKK står för alternativ och kompletterande kommunikation och inkluderar olika vägar som erbjuds när den verbala kommunikationen inte är tillräcklig. Enligt Tisell (2009, s. 8) står TAKK tecken som AKK vilket innebär att man använder sig av tecken som hjälpmedel för att utveckla barns verbala språk. Genom att teckna blir det lättare för barnet att uttrycka sig och förstå talet. I den här metoden presenterar man tal med handrörelser för att förtydliga det verbala språket, man talar och tecknar samtidigt. Tecken gör också att man talar långsammare och barnen får både höra och se, vilket gör att inlärningsprocessen blir enklare och effektivare.

Verbal språkutveckling genom kroppsspråk

Calderon (2004, s. 41) påstår att barnen i leken använder sig av ord för att kommunicera, men att de även använder andra signaler såsom röstlägen, gester, ljud, tonfall och rörelser. Hon menar vidare att kroppsspråket hjälper barn med olika modersmål att förstå varandra fast de inte har ett gemensamt språk. Människor använder sig av ord för att tala och samtidigt uttrycker de sig med kroppen. Det är viktigt att ord och kroppsspråk stämmer överens. Ladberg (2003, s. 42) hävdar att tonfallet, ansiktsuttrycket och gester ska understödja orden, inte motsäga dem. Enligt Svensson (1998, s. 17) avläser vi kroppsspråket omedvetet och det är ofta det kroppsspråket som avgör hur uttalandet tolkas. Kroppsspråket kan bestå av fysiska

kontakter, kroppshållning, kroppsrörelse, gester, ansiktsuttryck och blickar. För att budskapet skall uppfattas krävs det att talet och kroppsspråket stämmer överens. Om de inte stämmer överens kan det ge upphov till förvirring. Även Lindö (2009, s. 45) menar att gester, kroppsspråk och mimik är några av de saker som spelar roll och som påverkar hur det vi vill förmedla uttrycks.

Modersmål och identitet

Familjen är ett barns viktigaste tillhörighet. Det finns en stark koppling mellan familjens språk och de djupaste känslorna så som tillhörighet, kärlek och trygghet. Därför har varje barn behov av sitt modersmål. Familjens språk kan aldrig ersättas av något annat språk, men däremot kan det komplettera andra språket. Ju mer barnet kan utveckla sitt hemspråk, desto bättre blir det att ta till sig ett nytt språk (Ladberg, 2003, s. 127). Både Benckert m.fl. (2008) och Ladberg (2003) betonar att språket är en del av vår identitet. Benckert m.fl. (2008) menar att ”forskning visar att modersmålet är avgörande för barnets identitets-, kunskaps- och språkutveckling. Modersmålsstödet skall vara en integrerad del i den vardagliga verksamheten och ingå så långt som möjligt i alla förskolans förekommande aktiviteter” (Benckert m.fl. 2008, s. 25). Ladberg (2003, ss. 103–105) menar att för enspråkiga människor blir identiteten knuten till just ett språk. Identiteten utvecklas och förändras under människans liv, men dess djupaste upplevelse av samhörighet som sätter sig i vår själ är från tidig barndom. När man lär sig ett språk lär man sig samtidigt en del av kulturen som språket representerar. Kulturen och språket är fast förbundna med varandra. Hon menar att människor använder språk för att förmedla sina traditioner, sociala regler och vanor.

Språk kan också användas för att markera avstånd i stället för samhörighet. Flerspråkiga människor har också möjlighet att övergå till ett annat språk för att stänga andra ute från en gemenskap. Ladberg (2003, s. 107) förklarar att ett tvåspråkigt barn som inte känner sig säker på att dess identitet är accepterad kan svara med motstånd om pedagoger försöker förmå det att tala sitt språk.

Hon menar att barn som inte vill tala sitt språk behöver inte alltid språkligt stöd utan snarare stöd för sin identitet. Hon menar vidare att genom pedagogens aktiva och medvetna arbete med det tvåspråkiga barnet får det visa hela sitt jag och känna sig tryggt i sin identitet. Även Calderon (2004, s. 15) hävdar att barn ska känna att de har rätt till hela sitt jag.

I läroplan för förskolan (Lpfö98, rev.10, s. 7) står det att: Barn med tillhörighet i olika kulturer måste få bekräftelse och möjlighet att visa hela sin identitet både hemma och i förskolan.

En studie av Dressler (2014) under rubriken: *”Språklig identitet hos tvåspråkiga barn”* om den språkliga identiteten genomfördes med lärare och barn i ett tyskt program, som använde videospelningar som observationsmetod. Forskarens syfte var att undersöka den språkliga identiteten hos flerspråkiga barn, samt för att se hur barnens kroppsspråk kan förstärka och komplettera det verbala språket. Barnen blev ombudna att förklara vilken färg som användes för varje språk. En efter en förklarade sina meningar medan en videokamera fångade deras ord och gester. Uppgiften gav barnen flera representationsformer (muntligt och visuellt) och resulterade i semiotiska representationer till exempel färg, former och flaggor. I analys av data har forskaren granskat hur dessa gester och representationer användes av barn för att uttrycka sig på olika sätt. Forskaren kom fram till att barnen förklarade ämnet genom olika uttrycksformer bland annat med gester, blickar och kroppshållningar för att låta de andra förstå budskapet. Med studien fick forskaren resultat att de tvåspråkiga barnen hade olika presentationssätt som tyder på att de hade olika språkliga identiteter.

Miljöns betydelse för tvåspråkiga barns språkutveckling

Benckert m.fl. (2008) hävdar att ”interkulturell verksamhet innebär att skapa miljöer, där olika typer av dialog tillåts och där olika meningar och åsikter är accepterade” (Benckert m.fl. 2008, s. 57). Hon menar att det är av vikt att förskolan ser alla språk och kulturella perspektiv som viktiga. Även Calderon (2004) anser att omgivningens attityder till barnens modersmål påverkar utvecklingen av tvåspråkigheten. Hon menar att det är av vikt att pedagoger skapar en språkmiljö, vilket innebär att pedagoger ger barnen möjlighet att behålla sitt modersmål i förskolan parallellt med svenskan som på det viset berikar och kompletterar varandra. Författaren kallar detta additiv språkmiljö, en miljö där barnets båda språk och kulturer tillåts och utvecklas (Calderon 2004, s. 24).

Svensson (2012) refererar till Kultti (2009, 2012) som belyser pedagogernas betydelse för hur barngruppen betraktar den språkliga kompetensen hos flerspråkiga barn. Hon betonar att det är viktigt att ”barn som icke talar statusfyllda språk som farsi, bunong eller tigrinja kan få samma bemötande, att deras språkkunskaper värdesätts” (Svensson 2012, s. 33). Även Ladberg (2003, ss. 148–149) anser att atmosfären i barngruppen har stor betydelse för språkutvecklingen hos tvåspråkiga barn. Hon menar att barn behöver tid i lugn och ro för att förstå och för att uttrycka sig. Det är viktigt att pedagogerna skapar en miljö där alla barn känner sig trygga och känner att deras språk är lika viktigt som det svenska språket där flerspråkighet uppmuntras av omgivningen genom att låta barnen uttrycka sina tankar och använda alla sina språk. När det gäller barns andraspråksinläring är det extra viktigt hur lekmaterialen är ordnat. Hon menar att sammanhang mellan saker ger sammanhang i tankar och associationer och i ordinläringen. När det gäller inflöde av språket bör pedagogerna skapa en miljö där barnen använder sig av språket i sin lek och sina samtal.

En studie av forskaren Norling (2015) som arbetat i 17 år som förskollärare innan hon började forska påpekar att det finns mycket att göra för ett stimulerande språkmiljö i förskolan. Norling anser att det är viktigt att pedagoger fokusera på vilka möjligheter barnen får att utveckla sitt språk i förskolan. Forskaren nämner tre strategier för att uppnå en utvecklande språkmiljö. Lekstrategier, stödjande kommunikativa strategier och emotionella strategier. Hennes studie visar hur viktigt det är att hålla balansen mellan de här strategierna för att stärka den sociala språkmiljön i förskolan. Hon förklarar att de emotionella strategierna bygger på fokus på omsorg och fostran. Med detta menar hon att pedagogerna ska vara lyhörda för barnens behov och se till att lärandet ska vara inbäddat i bra stämning.

Föräldrarnas betydelse för språkutveckling

Föräldrarna tror att modersmålet hindrar barnen från att lära sig ett nytt språk hävdar både Ladberg (2003) och Benckert m.fl. (2008). Ladberg tydliggör att det som händer är att det nya språket för en tid ”lägger beslag på inlärningskapaciteten” och det innebär att ett annat språk tillfälligt går tillbaka. Författaren betonar att det som kan ställa till problem är inte närvaro av flera språk utan frånvaro av möjligheter att utveckla något eller flera av språken. Hon menar vidare att alla barn har förmåga att lära sig flera språk samtidigt och barn inte tappar ett språk för att de lär sig ett nytt. Benckert m.fl. (2008) anser att ”det kan hända att barnet förstår det andra språket men svarar på svenska. I sådana fall ska inte föräldern ge upp, utan fortsätta att tala sitt modersmål. Det ger resultat längre fram” (Benckert m.fl. 2008, s. 82). Ladberg (2003) påpekar att när barnet ska berätta hemma om vad som hänt på skolan blir det naturligt att växla mellan svenska och modersmålet och ta in svenska ord och uttryck för de företeelser som inte har ord på familjens språk. Hon betonar att det är viktigt att föräldrarna lyssna på

barnet och sätter ord på vad det vill säga för att barnet ska lära sig nya ord och därmed utveckla sitt modersmål.

Det händer ofta att det tvåspråkiga barnet på grund av att det har mycket större svenskt umgänge än föräldrarna snabbare blir vana vid att tala svenska. Kanske måste föräldrarna hålla hårt på att modersmålet ska användas hemma, om inte svenskan ska "ta över" (Ladberg, 2003, ss. 68, 71, 127). Både Benckert m.fl. (2008) och Svensson (1998) anser att välutbildade föräldrar stimulerar sina barn mer, vilket leder till att språket utvecklas verbalt. Benckert m.fl. (2008) menar att en del föräldrar kanske har vuxit upp i samhällen där kunskapsöverföringen huvudsakligen skett muntligt medan det skrivna ordet i det svenska samhället är av överordnad betydelse" (Benckert m.fl. 2008, s. 81).

Svensson (1998) betonar att många tvåspråkiga barn som hade mindre språkstimulans i hemmet var språkförsenade i förskolan. Hon menar att detta visar vikten av språkstimulans för barn i tidig ålder, därför bör pedagoger informera föräldrarna om hur viktigt det är att barn får språkstimulans så tidigt som möjligt (Svensson, 1998, s. 135).

METOD

Här beskrivs och motiveras valet av den metod som användes i denna studie samt tillvägagångssätt vid studiens genomförande, urval, reliabilitet och validitet, etiska övervägande och materialanalys.

Metodval

I studien valdes en kvalitativ metod, då syftet med studien är att undersöka hur förskollärare arbetar konkret med att stimulera och utveckla språket hos tvåspråkiga barn med ett annat modersmål än svenska i förskolan. Denna metod är mest lämplig för undersökningen eftersom den enligt Bryman (2011, s. 372) bygger på förståelse för individens erfarenheter av verkligheten och lämpar sig för forskning som handlar om att förstå och tolka företeelser i det sammanhang som undersökningen genomförs.

I studien användes halvstrukturerad intervju som datainsamlingsmetod. Stukát (2010) hävdar att i de halvstrukturerade intervjuerna är intervjuaren medveten om vilket ämnesområde som ska täckas in, men ställer frågorna i den ordning som passar tillfället. Detta sker ofta med hjälp av ett frågeformulär med olika frågeområden. Intervjuaren kan forma frågorna på ett sätt som hon anser vara lättast att förstå för den intervjuade. Frågorna ställs likadant till alla deltagaren.

För att få svar på frågeställningarna valde jag att genomföra halvstrukturerade intervjuer med tre förskollärare. För att uppnå svar på syftet och frågeställningarna utformades intervjufrågor (se bilaga) som var relevanta att ställa. Under intervjuerna ställdes också följdfrågor. Enligt Stukát (2010, s. 44) formuleras följdfrågor beroende av tidigare svar och används för att få svaren mer utvecklade och fördjupade, vilket för mig var en viktig del för att kunna utföra en mer djupgående undersökning.

Urval

I studien gjordes ett urval utifrån syftet och frågeställningar. Trost (2012, s. 25) anser att man precis som man väljer metod behöver ha vissa frågor som utgångspunkt, för att kunna göra ett lämpligt urval, exempelvis av målgrupp som ska delta i undersökningen. Eftersom studien bygger på språkutveckling hos tvåspråkiga barn valdes två förskolor som ligger i mångkulturella områden. I dessa valdes tre förskollärare.

Genomförande

För att genomföra den praktiska delen intervjuades under hösten 2016 tre olika pedagoger. För att förbereda arbetet studerades relevant litteratur kring två- och flerspråkiga barns språkutveckling. Förskolorna, som valdes ut hade jag haft något slags kontakt med tidigare. På en förskola tillfrågades två pedagoger och på den andra en pedagog, om de ville medverka i studien och därmed bli intervjuade. Intervjuerna genomfördes vid tre olika tillfällen. Intervjuerna varade mellan 30 till 60 minuter och ägde rum på skoltid på respektive förskola. Vid den sista intervjun kände deltagaren sig obekvämd med att bli inspelad, då valde jag att anteckna intervjun istället. De två andra intervjuerna spelades in med hjälp av en mobiltelefon och genomfördes på två dagar. Ljudinspelningarna transkriberades i efterhand.

Reliabilitet och validitet

Validitet innebär huruvida undersökningen mäter det som ska mätas (Trost, 2012, s. 63). För att göra studien valid formulerades relevanta intervjufrågor för studiens syfte (se bilaga). Frågorna gällde pedagogernas roll och arbetssätt kring ämnet samt miljö, modersmål och föräldrarnas betydelse för tvåspråkiga barns språkutveckling. Bryman (2011, ss. 35, 51) beskriver att reliabilitet och validitet i en kvalitativ undersökning kan förklaras med hjälp av begreppet tillförlitlighet. Han förklarar att reliabilitet eller tillförlitlighet innebär att mätningarna ska vara korrekt gjorda, det vill säga att respondenterna ska kunna representera det valda undersökningsområdet.

För att göra studien så tillförlitlig som möjligt valdes respondenter som tycktes vara kompetenta personer för att representera undersökningsområdet. Pedagogerna valdes för att de arbetar på mångkulturella förskolor, där majoriteten av barnen är två- eller flerspråkiga. Enligt Patel & Davidson (2003, s.100) handlar reliabilitet om hur tillförlitligt ett instrument är för att ge samma resultat vid upprepade mätningar. I studien valdes att ställa samma frågor till alla respondenterna för att stärka reliabiliteten. Respondenterna svarade på undersökningsfrågorna, och fick ungefär samma resultat vid upprepandet av intervjuerna. Enligt Patel & Davidson (2003, s. 45) ska platsen för intervjuerna vara så ostörd som möjligt och upplevas som trygg för båda parter. För att genomföra intervjuerna och att respondenterna skulle kunna svara på frågorna tydligt och i lugn och ro valdes ostörda platser i förskolorna.

Etiska övervägande

Inför besöket på förskolan hade jag studerat och tagit hänsyn till de etiska kraven och följt de fyra forskningsetiska principerna för att genomföra intervjuerna. Bryman (2011, ss. 131–132) tar upp de etiska principerna som används inom forskning. De innehåller följande krav: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. I enlighet med informationskravet har deltagarna i förväg informerats om studiens syfte och vad intervjupersonernas uppgift går ut på, samt att de har blivit tillfrågade om det var okej att samtalet spelades in. Med hänsyn till samtyckeskravet fick pedagogerna information om att deltagandet är frivilligt och kunde avbrytas när de vill, utan att detta medför negativa konsekvenser samt att det är de som bestämmer villkoren för intervjun exempelvis tiden för och hur länge intervjun ska pågå. Vi bestämde datum, tid och plats för intervju samt att våra träffar skulle ligga på eftermiddagarna när det är lugnare på förskolan. Respondenterna fick också information om att hänsyn kommer att tas till konfidentialitetskravet genom att alla inblandade anonymiseras och att det inspelade materialet ska förstöras efter användning. I enlighet med nyttjandekravet har respondenterna informerats om att det insamlade materialet endast används för forskningsändamålet.

Materialanalys

Allt inspelat material transkriberades omedelbart efter intervjun och anteckningarna renskrevs. Sedan lästes allt det insamlade materialet igenom för att få en fördjupad inblick i vad och hur respondenterna sa i intervjuerna. Bryman (2011, s. 428) anser att genom inspelning och transkribering försöker man fånga vad som sägs i intervjun men även hur det sägs.

Analysen skedde i två led varav det första bestod av en sammanfattning av allt material i ostrukturerad form. Därefter kategoriserades materialet från intervjuerna utifrån studiens

frågeställningar. Dessa frågeställningar var pedagogernas arbetssätt, miljöns betydelse samt modersmålets betydelse för barnens språkutveckling. Denna inledning förenklade strukturen på det insamlade materialet och gav därför en bättre översikt inför vidare bearbetning av data. Samtidigt togs bort det som inte var av intresse för studien och samtalen redigerades från talspråk till ett skrivet språk. Sedan började analysen av det empiriska materialet för att besvara studiens undersökningsfrågor.

RESULTAT

I detta kapitel presenteras resultaten av de intervjuer som genomfördes på förskolorna. Kapitlet börjar med en kort presentation av förskolorna samt respondenterna som deltagit i studien. Pedagogerna beskriver sedan hur de arbetar för att främja flerspråkiga barns språkutveckling.

Presentation av förskolor och respondenter

Båda förskolorna är placerade i mångkulturella bostadsområden och cirka 90 procent av barnen på förskolorna är två- / flerspråkiga. Barnens vanligaste förekommande modersmål är arabiska, kurdiska, somaliska och turkiska. I studien användes ett fiktivt namn för varje förskola och varje pedagog. Förskolornas fiktiva namn var Solvinden och Nejlikan och pedagogernas namn var Jenni, Sara och Anita. Jenni och Sara är utbildade förskollärare och har arbetat på Solvindens förskola i flera år. Anita som också är utbildad förskollärare har arbetat på Nejligans förskola sedan åtta år tillbaka.

På vilket sätt arbetar pedagogerna för att stimulera och utveckla tvåspråkiga barns språkutveckling?

Förskollärarna använder sig av olika arbetssätt för att stimulera och utveckla de tvåspråkiga barnens språkutveckling. De pratar om att det är viktigt att skapa möjligheter för flerspråkiga barn att på ett varierat sätt kunna utveckla språket, bland annat med högläsning, sång, musik, rim och ramsor förklarar förskollärarna.

Jenni menar att förskollärarna på Solvinden arbetar efter ett norskt projekt ifrån förskolor i Oslo, där pedagogerna har arbetat med barns flerspråkighet, men för att nå projektets mål arbetar pedagogerna på många olika sätt.

Projektet(PPT) bygger på att man kartlägger barnens intressen och sedan utifrån dem väljer man ett tema och utifrån temat så väljer man en bok som man läser högt för barnen, samtidigt som man arbetar väldigt medvetet med språket. (Jenni)

På Solvinden arbetar de utifrån barnens intressen och därför lyssnar de på vad barnen vill göra. Jenni menar att om barnen är intresserade av något specifikt då vill de lära sig mer om saken och på det sättet utvecklar barnen sitt svenska språk lättare.

På vår förskola har vi gjort så att boken vi läser på förskolan, den får också föräldrarna läsa på barnens modersmål för sitt barn, så vi har jobbat mycket utifrån det. (Jenni)

På Nejligans förskola arbetar inte pedagoger efter en specifik metod, vilket skiljer sig åt från Solvindens arbetssätt. Anita berättar att först och främst kartlägger de barnens språk och sedan bestämmer de ett tema utifrån barnens behov, därefter planerar de aktiviteter som gynnar deras språkutveckling,

Vi observerar vad barnen säger och gör och antecknar därefter vad vi har sett och hört hos barnet för att senare prata om och diskutera vilka åtgärder som är lämpliga för just det barnet. Man kan säga att TRAS ger

oss en kartläggning av barnets språkutveckling. Vi observerar barnens språkförståelse, uttal, meningsbyggnad och så vidare. (Anita)

I intervjuerna ger förskollärarna sina synpunkter, när det gäller att arbeta med TRAS (Tidigt registrering av språkutveckling) för språkutveckling. De tycker olika och deras sätt att se på TRAS skiljer sig åt.

Jenni menar att på Solvinden vill man inte ha ett bedömningsmaterial för att jämföra barnen med varandra, utan där ser de bara språket hos varje enskilt barn.

Vi arbetar inte med TRAS för att en del av pedagogerna är kritiska mot dess språkmapp, eftersom de uppfattar mappen som en bedömning av barnens språknivå. (Jenni)

Till skillnad från Solvindens pedagogers kritiska synpunkter om TRAS, betonar Anita på Nejlikan att TRAS hjälper dem genom att anpassa förskolans miljö efter barns olika behov och intresse. Hon betonar vidare att de inte använder TRAS för att peka ut något barn för att det skulle ha språksvårigheter.

Samlingarna på de båda förskolorna hade liknande innehåll och förskollärarna använder sig av till exempel böcker, bilder, språkpåsar, rim och ramsor, sång och musik, rörelse och olika sorters konkreta material för språkstimulans. De tycker att sången är en stor tillgång för språkutvecklingen. Anita berättar att det är viktigt att pedagoger med ett medvetet arbete möjliggör att barnen lär sig språket på ett lustfyllt sätt. Rim och ramsor och musik och rörelselekar är andra hjälpmedel vid språkinläringen, menar hon. Alla pedagoger anser att de flerspråkiga barnen utvecklar både sin språkliga och sociala kompetens samtidigt i leken.

För att utveckla språket utgår man från barnens intresse. Vi brukar delta i barnens lekar för att skapa ett samtal med barnen, och stödja dem i deras lärande. (Jenni)

Jenni menar att för att hjälpa de tvåspråkiga barnen att lättare förstå det svenska språket utgår de från lekar som pedagogerna själva är delaktiga i för att föra samtal med barnen, där de sätter ord på vad barnen inte kan på svenska.

Enligt intervjuerna hade alla förskollärarna samma syn när det gäller sagor och högläsning. De anser att det främjar barns språkutveckling när de tar hjälp av olika böcker och läser mycket för dem. Därför använder de böcker som ett verktyg för att utveckla språket hos de tvåspråkiga barnen.

Man ibland måste leva sig in i boken, när man läser för barnen och även då och då ändra sitt tonläge och använder sig av kroppsspråket för att fånga barnens intresse. Det är viktigt att förklara meningarna och byta ut ord i böckerna som är svåra att förstå för de tvåspråkiga barnen. Ibland får barnen nya utmaningar genom att dramatisera den nyss lästa sagan, vilket stimulerar barnens språkutveckling på ett lustfyllt sätt. (Sara)

Sara menar att om barnet inte förstår det svenska ordet försöker hon och hennes kollegor förenkla vissa ord så att barnet lättare förstår och tar hjälp av kroppsspråket och ändrar tonfallet för att fånga deras intresse. För att stimulera och utveckla språket får barnen dramatisera sagan efter det att de hade lyssnat på den. Till skillnad mot Nejlikan arbetar

förskollärarna på Solvinden mycket mer med att visualisera sagorna genom att använda dockteater för att göra berättelsen ännu mer levande.

Anita pekar på att de även hade bokläsning både enskilt och i grupp, vilket bara förekom i grupp på Solvinden. Anita anser att det är bra med mindre grupper vid högläsning för då fångar man barnen lättare, då man vill kunna koppla berättelsen som man har läst till bilderna i boken. På detta sätt skapas samtal och barnen får en bättre förståelse för berättelsen.

Enligt intervjuerna arbetar pedagogerna på de båda förskolorna medvetet med olika teman som baseras på ett mångsidigt lärande. De anser att det sker mycket med språkutveckling hos de flerspråkiga barnen genom samtal vid aktiviteter.

Pedagogerna har stort utrymme för att skapa möjligheter för barnen att komma till tals i de vardagliga aktiviteterna, exempelvis genom att väcka deras nyfikenhet och kreativitet. Och det är viktigt att som pedagog prata mycket med de tvåspråkiga barnen i de styrda aktiviteterna. (Sara)

Sara menar att genom att låta barnen vara kreativa aktiveras tidigare redan erhållna kunskaper hos barnen. Därför är det viktigt att samtala med de tvåspråkiga barnen på det språk de förstår under aktivitetens gång för att ge dem utmaningar som stimulerar till att lära sig nya saker och därmed nya begrepp.

Vi pratar med barnen i varje situation och sätter ord på saker och ting som sker omkring barnen. De tvåspråkiga barnen känner igen olika fraser som pedagoger använder ofta på förskolan. Till exempel när man säger: "Nu ska vi gå och äta", "Ta på dig jackan" eller "Nu ska vi gå ut". På det viset förstår de så småningom vad de meningarna innebär. Barn lär sig rutinsituationer ganska snabb och utantill. De vet innebörden av fraser och meningar, som används dagligen, därför behöver de inte lyssna så noga på vad pedagogen säger, utan det går på rutin. (Jenni)

Med detta menar Jenni att det går lika bra när pedagogerna skapar olika situationer och använder fraser och meningar på ett varierande sätt så att de inte bara går på rutin. På det viset får tvåspråkiga barnen lära sig fler ord och meningar som leder till språkutveckling. Jenni menade att man exempelvis kan säga: "Nu går vi ut på en promenad i skogen" istället att bara säga: "Nu går vi ut" för att använda fler ord i meningen.

Modersmål som en grund för andraspråksinlärning

Förskollärarna på båda förskolorna betonade att modersmålet är betydelsefullt för tvåspråkiga barns språkutveckling och även för inlärning av andra ämnen. De tycker att barnen självklart får använda sitt hemspråk på förskolan. Jenni säger till exempel:

Modersmålet är en grundläggande förutsättning för att tvåspråkiga barn ska lära sig svenska, samtidigt som de ska kunna samtala med både barn och vuxna. Därför är det viktigt att barnen få modersmålsstöd både hemma och i förskolan. (Jenni).

Jenni menar att de barn som inte har ett bra modersmål i grunden har svårare att lära sig andra språk. Därför är modersmålsundervisning hos modersmåls lärare betydelsefull för att stödja barnen att utveckla språket. Ju mer ord barnen kan på sitt modersmål ju mer ord kommer det

att lära sig på svenska. Det blir svårare för barn som har mindre ordförråd på modersmålet att kunna kommunicera med andra.

Modersmåls lärare har stor betydelse för flerspråkiga barns identitetsutveckling och språkutveckling i förskolan. Det är nödvändigt att barnen så tidigt som möjligt börjar med att arbeta med modersmålet. Barn mellan tre och fem år på småbarnsavdelningen får modersmålsstöd, om föräldrarna vill. (Anita)

Det är viktigt att barnen få prata sitt modersmål även i förskolan, detta anser alla pedagoger som intervjuades. Det har en positiv påverkan på språkutveckling hos dessa barn. Sara betonar att när barnen med samma modersmål leker känner de sig trygga med varandra. De barn som redan kan prata svenska språket kan även hjälpa till att översätta för barnen som inte förstår svenska så bra, menar Sara.

Anita menar att modersmåls läraren arbetar för att hjälpa de flerspråkiga barnen att utveckla både sitt språk och sin identitet. Hon betonar att det är viktigt att barnet redan från tidig ålder utvecklar sitt modersmål och hon pekar på att det är föräldrarna som bestämmer om barnen ska ha modersmålsstöd i förskolan. Förskollärarna tar hjälp och får information av modersmåls lärare som finns i verksamheten för att få reda på hur de tvåspråkiga barnen utvecklas i sitt modersmål.

Enligt intervjuerna tycker pedagogerna att föräldrarna har stor betydelse för modersmålsinläringen och därmed språkutveckling. De tycker också att det är viktigt att förskolan och hemmet samarbetar för att främja barnets språkutveckling.

En del föräldrar kanske hellre pratar svenska med barnen för de tror att det är bäst för barnen att lära sig svenska först för att de bor i Sverige, men modersmålet är jätte viktigt enligt all forskning, för om man behärskar sitt modersmål väl, så har man lättare för att lära sig svenska. Därför har föräldrarna ett stort ansvar för att utveckla modersmålet hos sina barn. (Jenni)

Jenni menar att det har en stor betydelse för barnens språkutveckling att föräldrarna verkligen pratar med barnen hemma och hjälper dem att hitta ord för att uttrycka sig på modersmålet. Både Jenni och Sara berättar om hur de brukar arbeta med exempelvis bokprojekt. Att de väljer en bok utifrån barnens intresse och läser för barnen i förskolan. I detta sammanhang informerar de föräldrarna att samma bok som de läser på svenska finns på deras språk på biblioteket. De uppmanar dem att låna hem de böckerna och läsa för sina barn för att utveckla barnen både på svenska och på modersmåls språket.

Miljöns betydelse för tvåspråkiga barns språkutveckling

Det som kom fram från intervjuerna var att förskollärarna på de båda förskolorna medvetet arbetar med att skapa miljöer som ger barnen möjligheter till en språklig stimulans för att utveckla sin tankeförmåga på olika sätt. De påpekade att förskolans miljö har stor betydelse för barn språkutveckling.

Man kanske tror att det bara är vissa aktiviteter, som utvecklar språket men det sker ju hela tiden på förskolan. Det är ju i förskolemiljön barnen kommer i kontakt med språket med både pedagoger och andra barn,

exempelvis under måltiden, när de klär på sig, när de går in och när de sitter och målar, så det är ju det egentligen allra viktigaste. (Jenni)

Hon menar att i förskolemiljön utvecklar barnen språket genom att samspela med både vuxna och barn under olika situationer. Hon menar vidare att det inte bara är aktiviteterna som främjar språket utan det är också viktigt att de flerspråkiga barnen utvecklar sitt språk under hela dagen på förskolan.

Jenni anser att för att stimulera tvåspråkiga barns språkutveckling i förskolemiljöer är det viktigt att man delar in barnen i små grupper, att man kan läsa mycket och samtala mycket.

Förskollärarna tycker också att ett bra samarbete mellan förskolan och hemmet är nödvändigt. För att detta ska fungera behöver pedagogerna lära känna de olika kulturerna och vad som är gemensamt mellan hemmet och förskolan. Anita berättar att de just nu jobbar med ett närvaroprojekt där de försöker locka föräldrarna att varje dag komma till förskolan. Hon menar att vistelsetiden också är mycket viktig för barnens språkutveckling så det är inte bara hur pedagogerna arbetar utan det handlar om närvaro i förskolemiljön.

Förskollärarnas bemötande

Samtliga förskollärarna var väldigt måna om att flerspråkiga barn får känna trygghet i förskolan, innan de kan börja med språket. Anita påpekar att ett barn när det börjar förskolan kanske inte kan det svenska språket sedan tidigare, utan förskolan blir barnets första möte med svenska språket. Det är därför viktigt att tvåspråkiga barn få ett positivt bemötande i förskolan.

En fördel är att vi pedagoger är tvåspråkiga och det blir en stor hjälp för barnen. Detta kan leda till språkutveckling. (Sara)

Sara menar att det blir väldigt naturligt när modersmålspedagoger kommer, därför att det kommer någon utifrån som pratar barnens språk. Förskollärarna anser att det är av vikt att uppmuntra barnen för att de har två språk och tycker att barnen ska känna sig välkomna i förskolan och de ska vara stolta över sin bakgrund och sitt modersmål.

Att ordna en miljö för att möjliggöra kommunikation

Alla förskollärare anser att det är viktigt att främja flerspråkiga barns förmåga att samspela och kommunicera med andra människor. För att möjliggöra kommunikation delar pedagogerna upp barnen i mindre grupper vid olika tillfällen och uppmuntrar barnen att delta i samtalen.

De tycker att det är i vardagssituationerna och samspelet med andra som barnen lär sig vissa fraser och meningar. Precis som de andra pedagogerna berättar Anita att de arbetar med att barnen utvecklar sin förmåga att kommunicera med andra hela dagen vid alla tillfällen, exempelvis vid samlingarna, måltiderna och ute på gården.

Vid måltiderna samtalar vi mycket med barnen genom att ställa öppna frågor till barnen bland annat fråga vad de har gjort på förmiddagen. Ibland kanske de är lite sega eller så att de inte kommer ihåg, men då hittar vi på saker att prata om för att locka dem till samtal. (Jenni)

Jenni menar att det är bra att använda öppna frågor, så att barnen ska kunna svara med många ord och inte bara ja eller nej. Dessa frågor brukar handla om olika rutiner och aktiviteter som barnen väl känner till och därför har lätt att besvara. På det viset skapas möjligheter för tvåspråkiga barn, som inte kommit så långt i det svenska språket, att komma till tals.

Sara berättar att de delar upp barnen i olika grupper i leken för att få det bästa resultatet av språkutvecklingen och lärandet. Anita tycker till skillnad mot andra pedagoger att ibland vill ett barn leka ensamt. Även i den enskilda leken utvecklas barnets språk genom att barnet småpratar lite för sig själv och på det viset övar barnet sig på språket, menar Anita.

Att ordna en miljö för språkstimulering med hjälp av konkret material

Det framgick av intervjuerna med förskollärarna på de båda förskolorna att de tyckte, att genom att använda konkreta föremål skapas diskussioner där barnen deltar i samtalen. Jenni anser att flerspråkiga barn lär sig mer genom praktiska moment och konkreta material, där pedagogerna får ett bra tillfälle att tydligt tala med dem om olika saker.

Det är viktigt att inspirera de tvåspråkiga barnen till att utforska och upptäcka genom att använda olika hjälpmedel, exempelvis bilder, språkpåsar, plastfigurer av olika sorter, spelpåsar, sångkort, vilket stimulerar barnens språkutveckling. (Anita)

Anita menar att det som är viktigt i pedagogiskt arbete är att stödja barnen i deras språkutveckling att förhålla sig kreativa i lekmiljöer genom att de använder mycket konkreta material som hjälp. Hon lägger vikt vid att bilder underlättar för barnen att förstå vad man talar om och samtidigt blir bilderna stöd i samtalet.

Sammanfattning av resultat

Här redovisas ett sammanfattande resultat av undersökningen, där pedagogernas arbetssätt och uppfattning om tvåspråkiga barns språkutveckling lyfts fram. Enligt Stukat (2010, s. 3) är ”Huvuduppgiften för det kvalitativa synsättet att tolka och förstå de resultat som framkommit, inte att generalisera, förklara och förutsäga.” Pedagogerna på de två förskolorna har olika tillvägagångssätt att främja barnens språkutveckling både i svenska och i modersmålet.

Pedagogernas arbetssätt för att utveckla språket hos tvåspråkiga barn

För att utveckla språket både på svenska och på modersmålet arbetar pedagogerna på Solvindens förskola efter ett norskt projekt ifrån Oslos förskolor; Projektet(PPT). Detta bygger på att de kartlägger barnens intressen och utifrån dem väljer de böcker som de läser högt för barnen på förskolan, och att även föräldrarna läser samma bok hemma fast på deras modersmål. Pedagogerna jobbar väldigt medvetet med språket och för att nå projektets mål arbetar de på många olika sätt, bland annat med böcker och högläsning och visualisering av sagor.

Förskollärarna på Nejlkans förskola arbetar inte utifrån en specifik metod. Deras arbete går ut på att de observerar barnens språkförståelse, uttal, meningsbyggnad o.s.v. Därefter antecknar de vad de har sett och hört hos barnet för att senare hitta lämpliga åtgärder. De arbetar mycket med rim och ramsor för att stimulera språket hos de flerspråkiga barnen.

Pedagogerna anser att sång och musik är en stor tillgång för språkutveckling genom att det väcker barnens lust och nyfikenhet även bland de barn som inte kan svenska. Förskollärarna anser också att leken har stor betydelse för barns språkutveckling. De deltar i barnens lekar

för att skapa ett samtal med barnen, där de försöker vara så tydliga som möjligt i sitt uttal och sätter ord på vad barnen inte kunde på svenska. Förskollärarna försöker ta vara på barnens intressen och uppmuntra dem till att tala genom att ställa öppna frågor till dem. På det viset får de chans att samtala kring ämnet.

Modersmålets betydelse för språkutveckling

Samtliga förskollärare har en gemensam syn när det gäller modersmålets betydelse för annan språkinläring. I båda förskolorna fanns modersmålspedagoger för att hjälpa barnen att utveckla sitt modersmål. Samtliga pedagoger tycker att modersmålet är en grundläggande förutsättning för tvåspråkiga barns språkutveckling och därför är det viktigt att barnen i förskolan får möjlighet att utveckla även sitt modersmål. Pedagogerna anser att modersmålspedagoger är betydelsefulla för identitetsutveckling hos flerspråkiga barn och anser att det är en fördel att ha tvåspråkiga pedagoger på förskolan. Förskollärarna på båda förskolorna tycker att föräldrarna har en avgörande roll när det gäller modersmålsinläring och anser att de har ett stort ansvar för barnets språkutveckling.

Miljöns betydelse för språkutveckling hos tvåspråkiga barn

Alla pedagogerna anser att förskolemiljön har stor betydelse för barnets språkutveckling och var väldigt måna om att flerspråkiga barn får känna trygghet i förskolan innan de kan börja med språket. De anser att det är väldigt betydelsefullt för barnens lärande att skapa möjligheter till en språklig stimulans i barnens omgivning.

De tycker att det är viktigt att främja tvåspråkiga barns förmåga att kommunicera med både vuxna och barn i förskolan. Förskollärarna anser att det inte bara aktiviteterna som främjar språket hos tvåspråkiga barn utan att det också är viktigt att de flerspråkiga barnen utvecklar sitt språk under hela dagen på förskolan. Pedagogerna tycker också att ett bra samarbete mellan förskolan och hemmet är nödvändigt.

Förskollärarna på de båda förskolorna tycker att genom att använda konkreta föremål skapas diskussioner där barnen deltar i samtalen. De tycker att flerspråkiga barn lär sig mer genom praktiska moment och konkreta material där pedagogerna får ett bra tillfälle att tydligt tala med dem om olika saker.

DISKUSSION

I detta kapitel diskuteras resultaten och metoden

Resultatdiskussion

Denna diskussion lyfter fram resultaten som framkommit av studien samt koppar dem till både läroplanen och tidigare forskning.

Pedagogernas arbetssätt för tvåspråkiga barns språkutveckling

I undersökningen framgår det att förskollärarna enligt läroplanens strävansmål arbetar mycket med att stödja och främja barns språkutveckling. I läroplanen står det att "Förskolan ska lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta till vara barnens nyfikenhet och intresse för den skriftliga världen" (Lpfö 98, rev.10, s. 7). Samtliga pedagoger arbetar med språkutveckling genom att exempelvis låta barnen utforska skriftspråket både på svenska och modersmålet och koncentrerar sig på att ta reda på hur de kan stödja barnen i deras fortsatta språkutveckling inom varje område. För att utveckla språket använder pedagogerna medvetet olika sätt, t.ex. högläsning, lek, konkret material, sång, musik och samling. Detta betonar även Benckert m.fl. (2008, s. 28), som hävdar att för att de flerspråkiga barnens språk ska utvecklas krävs det att sagor, musik, sång, rim och ramsor styrs av ett medvetet arbete.

Studien visade att förskollärarnas syn på barns språkutveckling i stort överensstämmer med den befintliga litteraturen kring tvåspråkighet. Av resultaten framgår bland annat att högläsning av böcker är oerhört effektiv för tvåspråkiga barns språkutveckling. Pedagogernas åsikter överensstämmer helt med Vygotskij som menade i Strandberg (2006) att sagor är utmärkta aktiviteter som höjer tankeförmågan. Genom sagor ger pedagogerna och även föräldrarna barnen tillfälle att lyssna och sedan återberätta och på det viset komma till tals. Ju fler tillfällen barnen får att både höra och prata, desto mer utvecklar de det svenska språket. Detta belyser även Öhman (2003, s. 157), som hävdar att genom berättelsen skapas en tyst dialog mellan berättaren och lyssnaren. Att lyssna är att leva sig in i andras tankar och koncentrera sig på berättarens ord och därmed utvecklas språket, menar Öhman.

Genom denna undersökning har studien kommit fram till att pedagogen ibland måste förenkla vissa saker eller visa med kroppsspråk så att barnet lättare förstår. Pedagogen förklarar saker för de tvåspråkiga barnen på rätt sätt och med rätt uttal och byter ut svårare ord till lättare ord till exempel i sagor för att underlätta för dessa barn att utveckla språket.

Modersmålets betydelse för andraspråksinlärning

Denna studie visar hur pedagogerna arbetar med tvåspråkiga barns språkutveckling på förskolan. Det framgår att modersmålet har en väsentlig betydelse när det gäller utveckling av det andra språket. Pedagogerna förklarar att modersmålet är en grund för inlärning av andra språk. Sverige är ett mångkulturellt land, vilket innebär att många barn är två eller flerspråkiga. Studien visar att förskollärarna har en betydande roll för att stimulera och utveckla barnens språk. Det står i förskolans läroplan att förskolan ska sträva efter att varje barn som har ett annat modersmål än svenska utvecklar sin kulturella identitet och sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som på sitt modersmål (Lpfö98, rev.10, s. 11).

Svensson (1998, s. 191) påstår att om barnet inte tränar på modersmålet, minskar barnets språkförmåga vid byte av språkmiljö. Därför är det viktigt att föräldrarna använder familjespråket för att öka barnets språkförmåga på modersmålet.

Jag själv är tvåspråkig och uppvuxen i Sverige och har egen erfarenhet av att ha ett annat modersmål än svenska och vet hur det är att växla mellan två språk, i det här fallet, mellan svenska och persiska. Jag har blivit medveten om vad tvåspråkigheten innebär och vilka svårigheter man kan möta, om man inte har goda kunskaper i sitt modersmål. Enligt studiens teoretiska bakgrund, är modersmålet barnets första språk och ett språk som barnets föräldrar talar, vilket ger barnet tillhörighet och identitet. Pedagogerna anser att modersmålet är knutet till identiteten. Därför är det viktigt att stödja varje enskilt barn så att de känner stolthet över sin identitet och kultur och det är viktigt att vi som blivande förskollärare uppmärksamma detta.

Det finns en stark koppling mellan modersmålet och barnets känslor och tidigare upplevelser. Med hänsyn till detta samt pedagogernas resonemang, framgår att det är föräldrarnas ansvar att lära barnen modersmålet. Precis som Svensson (1998, s. 197) betonar är det viktigt att föräldrarna tar sig tid att tala modersmålet med sina barn, uppmuntrar barnet att formulera sina tankar på modersmålet och hjälper dem att hitta de ord de behöver för att uttrycka sig på modersmålet. Enligt resultaten tror en del föräldrar att barnets inläring av modersmålet kan ha negativa effekter på deras inläring av svenska, vilket inte stämmer varken med tidigare forskning eller med de teorier som finns tillgängliga beträffande modersmålets betydelse för inläring av ett nytt språk.

Studien visar att de tvåspråkiga barnen, som haft tillgång till modersmålspedagoger när de var små, bättre lär sig andra språk. Enligt resultatet behöver inte föräldrarna avstå från att tala familjespråket med sina barn. Förskollärare kan informera föräldrarna om vikten av att kunna sitt modersmål och uppmuntra dem att använda sitt modersmål med sina barn. Studien visar hur modersmålet och motivationen från föräldrarna påverkar barnens inläring och vilja. Ladberg (2003, s. 127) betonar att ett positivt förhållningssätt till tvåspråkighet är att visa intresse för barnets modersmål.

Resultaten av denna undersökning visar även hur viktigt det är att bygga upp en bas för att sedan vidareutveckla det svenska språket. Detta är mycket väsentligt och därför måste modersmålet få en tydlig plats i verksamheten och fungera som en grund för barnets inläring av svenska. Precis som det står i förskolans läroplan att ”Barn med utländsk bakgrund som utvecklar sitt modersmål får bättre möjligheter att lära sig svenska och även utveckla kunskaper inom andra områden” (Lpfö98, rev.10, s. 7).

Miljöns betydelse för tvåspråkiga barns språkutveckling

Pedagogerna i studien menar att även förskolemiljön har stor betydelse för barns språkutveckling. Resultaten visade att alla respondenterna hade en positiv syn på tvåspråkigheten hos barnen och att de tyckte att det är viktigt att barnen känner sig trygga och får ett positivt bemötande i förskolan. Resultaten visade även vikten av att ha nära relation med föräldrarna för att skapa goda förutsättningar för barnets vidare språkutveckling.

Kommunikationen och det sociala samspelet vid andraspråksinläring visade sig ha en stor betydelse i undersökningen. Pedagogerna menar att det är viktigt att ge de tvåspråkiga barnen stort utrymme att tala och lyssna samt fokusera på språket genom att ta till vara olika tillfällen

till samtal med barnen och stödja samtalet genom att ställa öppna frågor. Pedagogerna utgår från barnens vardagsspråk och sätter ord på saker och ting.

Detta betonar även Svensson (2009), som hävdar att ”under hela förskoleperioden är språket viktigt för barnets begreppsbyggnad. Rika upplevelser av olika slag ger mycket att kommunicera om, vilket i sin tur leder till språklig utveckling” (Svensson 2009, s.34). Studien visar att om barnen har svårigheter med det svenska språket, har de svårigheter med att kommunicera och samtala med andra.

Denna undersökning kom också fram till att det är pedagogernas uppgift att skapa möjligheter till en språklig stimulans i barnens omgivning och stödja barnen i deras lärande och att de förhåller sig kreativa till sin miljö. Precis som Vygotskij i (Strandberg, 2006, s. 35) anser att kreativitet handlar om barnens möjlighet att delta i förändringar i sin omgivning. Han menar att när barnen tillåts att förhålla sig kreativa i sin miljö, att de har möjligheten att använda de delar som är meningsfulla för dem och hittar sina egna metoder och idéer, leder detta till utveckling av lärandet. Detta innebär att allt inte behöver vara färdigt i rummet, utan man kan istället låta barnen utforska och hitta sina egna metoder. I de kreativa handlingarna betonar Vygotskij att om rummet är ”färdigt” finns det ingen möjlighet för barnens deltagande eller kreativitet. Men när man tillåter barnen att förhålla sig kreativa i sin miljö, att förändra rummet i någon av de upptäckande aspekterna (interaktioner, aktiviteter, artefakter, utvecklingshopp) utvecklar de egna metoder som gagnar deras eget lärande. Vygotskij betonar vikten av att barnet deltar i kulturella verksamheter och att de då får hjälp av kunniga personer för att utveckla sin tankeförmåga i sociala sammanhang.

Studien visar även att pedagogerna skapar inspirerande miljöer för barnen och att deras metoder för språkinläring utgår från barnens intresse. De lyssnar på barnen och ser till deras intressen och väljer ut tema och materialen därefter. Precis som Calderon (2004, s. 36) påstår att för att utveckla språket behöver barnet använda språket i olika sammanhang och genom samspel med andra i en kreativ, rolig och spännande miljö.

Metoddiskussion

Utifrån syfte och resultat framgår att studien har undersökt det den var tänkt att undersöka. Respondenterna fick ge sina egna synpunkter kring ämnet genom intervjufrågorna som ställdes. Intervjufrågorna kontrollerades för att säkerställa att frågorna var tydliga samt att de stämde överens med studiens syfte.

Bryman (2011, s. 354) förklarar att validitet innebär att studiens beskrivning av verkligheten är tillförlitlig. För att besvara studiens forskningsfrågor valdes en kvalitativ metod med intervjuer. Genom den kvalitativa undersökningen framträder en fyllig bild av hur pedagogerna ser på språkutveckling hos tvåspråkiga barn i förskolan och hur de arbetar med själva språkutvecklingen. Bryman (2011, ss. 340–342) beskriver att den kvalitativa forskningen betraktas som en forskningsstrategi där fokus ligger på verbala analysmetoder. Denna typ av metod ger utrymme för mer djupgående information som den kvantitativa metoden inte ger. Data samlas in exempelvis genom observation och intervju. Genom att använda mig av mobilen och spela in två av deltagarna och sedan lyssna på det fick jag med precis allt som sagts och även deras tonfall.

I ett senare tillfälle transkriberades allt inspelat material för att sedan kunna analysera det. Eftersom en av respondenterna inte kände sig bekväm med att få sin röst inspelad, antecknades intervjun för hand istället. Bryman (2011, ss. 397–399) påpekar att anteckningar under en intervju kan göra att fokuset på intervjun minskar, samt att respondenten kan

uppfatta antecknandet som besvärande vilket gör att deltagaren blir mer självmedveten. Det gjordes kortfattade anteckningar så att fokus inte skulle tas från lyssnandet. Det visade sig dock finnas svårigheter med detta vilket ledde till att informanten ibland fick vänta tills svaret var nedskrivet för att sedan gå till nästa fråga. Det är oklart om detta skapade en besvärande känsla hos deltagaren eftersom intervjun gjordes på deltagarens villkor och med dennes godkännande.

Den sistnämnda intervjun var mer tidskrävande, trots att endast det allra viktigaste antecknades snabbt.

Nackdelen att skriva för hand var att en del detaljer missades även om försök till att nedteckna dessa skedde i omedelbar anknytning till intervjun.

Didaktisk reflektion

Utifrån studiens resultat har jag fått ny kunskap och förståelse kring tvåspråkiga barns språkutveckling i förskolan och jag kommer att ha nytta av detta i mitt framtida yrke som förskollärare. Hoppas att studien också kan bidra till att öka kunskapen hos förskolepersonalen på detta område. Som pedagoger kommer vi, med stor sannolikhet, att möta barn från olika kulturer med olika modersmål. Därför är det viktigt att veta hur man bemöter flerspråkiga barn i förskolan samt hur man främjar språkutvecklingen hos dessa barn. Studien ger mig även bättre förståelse för hur viktigt ett medvetet arbete är för att möjliggöra för tvåspråkiga barn att lära sig andraspråket på ett lustfyllt sätt.

För ett språkstimulerande arbetssätt kan jag som pedagog använda mig av ett varierat ordförråd, ställa öppna frågor, bekräfta barnens utsagor samt ge barnen möjlighet att förhålla sig kreativa i sin lärandemiljö. Att skapa möjligheter till kommunikation och samtal såsom Vygotskijs teori framhåller, att barnens sociala kompetens utvecklas genom kommunikation med andra människor. Utan den sociala kommunikationen kan inte någon språklig utveckling eller utveckling av tankeförmåga ske. Utifrån studien har jag kommit fram till att sagoläsning och berättande är en viktig del i det språkutvecklande arbetet. Jag fick också veta att modersmålsundervisning är oerhört betydelsefull för inläringen av ett andra språk och även utvecklingen i andra ämnen. Därför är det viktigt att som förskollärare ha ett bra samarbete både med modersmåls lärare och med föräldrar för att få reda på hur de tvåspråkiga barnen utvecklas i sitt modersmål.

Förslag till vidare forskning

I studien nämns att pedagogerna anser att modersmålet är betydelsefullt för inläring av andra ämnen, därför vore det intressant att undersöka hur barnens inlärningsförmåga i andra ämnen påverkas om barnet inte får någon modersmålsundervisning.

REFERENSER

- Benckert, S, Håland, P& Wallin, K. (2008). *Flerspråkighet i förskolan: en referens och metodmaterial*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
Tillgängligt: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2075>
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2, [rev.] uppl.) Malmö: Liber.
- Calderon, L. (2004). *Komma till tals- Flerspråkiga barn i förskolan*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling,
- Egidius, H. (2006 a). *Termllexikon i psykologi och psykiatri*. Lund: Studentlitteratur
- Espenak, U., Frost, J., Klepstad, M., Horn, E., Loge, I., Paulsson, A., Solheim, R., Hansen, Å (2009). *Observation av språk i dagligt samspel*. Nypon Förlag
- Granberg, A. (2004). *Småbarnslek*. Stockholm: Liber AB
- Heister Trygg, B. (2005). *GAKK: grafisk AKK: Om saker, bilder och symboler som alternativ och kompletterande kommunikation*. Malmö: Södra regionens kommunikationscentrum (SÖK)
- Jederlund, U. (2011). *Musik och språk- Ett vidgat perspektiv på barns språkutveckling och lärande*. Liber AB
- Ladberg, G. (2003). *Barn med flera språk: tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola, skola och samhälle*. 3. Uppl. Stockholm: Liber
- Lantz, A. (2007). *Intervjumetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Lillemyr, O. (2002). *Lek- Upplevelse- Lärande i förskolan och skola*
- Lindö, R. (2009). *Det tidiga språkbudet*. Lund.
- Misund Sidsel, Skappel. Nordahl Aina, Wagge Gerd (2014). *TRAS-Tips. Observation av språk i dagligt samspel*. Nypon Förlag
- Norling, M. (2015). *Språkutvecklarna*. Lärarnas nyheter. Bing. 2016-10-20
Tillgängligt: <http://www.lararnasnyheter.se/forskolan>
- Patel, R, Davidson, B (2003). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö*. ([Ny. rev. Utg.]). Stockholm: skolverket.
- Strandberg, Leif (2006). *Vygotskij i praktiken- bland plugghästar och fusklappar*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag
- Stukat, Staffan (2010). *Att skriva examenarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Svensson, A-K (1998). *Barnet, språket och miljön: från ord till mening*. Lund: Studentlitteratur

Svensson, A-K (2009). *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur.

Svensson, A-K(2012). *Med alla barn i fokus- om förskolans roll i flerspråkiga barns språkutveckling*.

Dressler, T. (2014). *Exploring Linguistic Identity in Young Multilingual learners*. Canada Journal of TESL. 2016-01-25

Tillgängligt på Internet: <https://eric.ed.gov/?id=Ej1057309>

Tisel, A. (2009). *Lilla boken om tecken: som ett verktyg för kommunikation och språkutveckling*. 1. Uppl. Lidingö: Halen

Trost. J (2012). *Enkätboken*.4. Uppl. Lund: Studentlitteratur

Öhman, M. (1996). *Empati genom lek och språkutveckling*. Stockholm: Liber

BILAGOR

Intervjufrågor

Frågeställning 1: På vilket sätt arbetar pedagogerna för att stimulera och utveckla tvåspråkiga barns språkutveckling?

- 1-Hur viktigt tycker du att det är att arbeta med tvåspråkiga barn språkutveckling?
- 2-Vad gör du för att hjälpa tvåspråkiga barnen i deras språkutveckling?
- 3-Hur arbetar du med språket i de ordnade aktiviteterna?
- 4-Hur arbetar du med språket i vardagliga situationer?
- 5-Arbetar ni med TRAS för språkutveckling?

Frågeställning 2: Vilken betydelse har modersmålet för tvåspråkiga barn språkutveckling?

- 6-Hur ser du på att de tvåspråkiga barnen använder sitt eget språk exempelvis i ordnade aktiviteterna och fria leken?
- 7-Vilken betydelse anser du att modersmålet har för utvecklingen av tvåspråkiga barns identitet?
- 8-Vilka roller anser du att föräldrarna har för språkutveckling?

Frågeställning 3: Hur kan den sociala och materiella miljön påverka tvåspråkiga barns språkutveckling?

- 9-Vilken betydelse tror du att hem samt förskolemiljö har för tvåspråkiga barns språkutveckling?

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se